

LÄR UT

Bättre läkemedelshantering för äldre

Tobias Carlsson, Apotekare Närhälsan
Anna Pettersson, MAS Borås
251203

Närvårdssamverkan
Södra Älvsborg

JAG ÄTER
TJUGOÅTTA MEDICINER...
...VARAV TJUGOSJU
ÄR MOT
BIVERKNINGAR

Läkemedel på äldre
dar (SBU) 2009
Frågor och svar.

Lär Ut

Regionalt läkemedelsarbete

- KAF - kommunala akutläkemedelsförråd
- Dosexpedition
- Olämpliga läkemedel
- Läkemedelsgenomgångar
- Medicinska riktlinjer

Läkemedelsgenomgångar, LÄR UT

Vad kan sjuksköterskan göra för att förbättra äldres läkemedelsanvändning?

Regionalt arbete äldre och läkemedel

Dostjänsten

- Avtal mellan VGR och upphandlad Dosaktör

Terapigrupp äldre och läkemedel

- Medicinska riktlinjer
- KAF-sortiment

Samverkansgrupp Region Kommun

- Akutläkemedelsförråd (KAF) - rutiner

Regionalt läkemedelsarbete

Regionala medicinska riktlinjer

REGIONAL MEDICINSK RIKTLINJE – LÄKEMEDEL

Läkemedelsgenomgång
och läkemedelsberättelse

REGIONAL MEDICINSK RIKTLINJE – LÄKEMEDEL

Öppenvårdsdos

REGIONAL MEDICINSK RIKTLINJE – LÄKEMEDEL

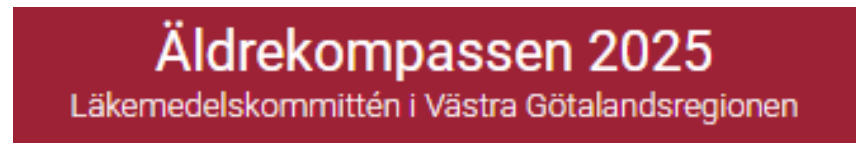
Insomni

Vårdgivarwebben – www.vgregion.se/lakemedel

Äldrekompassen

- Äldrekompassen ger information och verktyg som kan användas vid arbetet med läkemedelsgenomgångar hos sköra äldre.
- REKlistan innehåller från och med 2024 terapiråd som rör läkemedelsbehandling av äldre. Dessa är markerade med en äldresymbol.
- Äldrekompassen finns att läsa på: <https://aldrekompassen.vgregion.se>
- REKlistan finns att läsa på: <https://reklistan.vgregion.se>

Kommunala akutläkemedelsförråd

- Läkemedel i KAF skall användas när akut behov uppstår.
- Kan användas till patienter inskrivna i kommunal hemsjukvård oberoende av boendeform, oavsett om de får sina läkemedel via recept eller dosexpedition
- Ordination kan ges antingen genom individuella ordinationer eller enligt generella direktiv
- Ordination kan ges av läkare inom öppen- och slutenvård till kommunal sjuksköterska.

Användning av läkemedel i KAF

- Läkemedel skall användas när akut behov uppstår antingen genom individuella ordinationer eller enligt läkares generella direktiv
- Läkemedlen kan användas till patienter inskrivna i kommunal hemsjukvård oberoende boendeform
- Nyinsatta akuta, stående eller vid behovs-läkemedel kan tas från KAF fram till dess att patienten får läkemedlet med ordinarie leverans från dosleverantören, eller kan hämtas ut på expeditiosapotek
- Vid akut insättande behandling av infektion ska hela kuren tas ur KAF
- Läkemedel som inte omfattas av läkemedelsförmånen tas ur KAF under hela behandlingsperioden

Sortiment i KAF

Baslista

Läkemedel som skall finnas i alla förråd

Består av totalt 59 läkemedel

Utvidgad lista

MAS och verksamhetschef / medicinskt ansvarig läkare bestämmer vilka som skall finnas tillgängliga

Består av 7 st läkemedel

KAF innehåller bara läkemedel och inte produkter för att administrera läkemedel (vissa undantag finns) .

Öppenvårdsdos - kriterier

Öppenvårdsdos kan användas till patienter där tjänsten bedöms leda till ökad säkerhet och/eller ökad självständighet.

Nedanstående kriterier skall vara uppfyllda:

- Patienten behöver stöd med sin läkemedelshantering
- Andra stöd att klara läkemedelshanteringen har prövats/övervägts
- Medicineringen är stabil

Läkare tar beslut i samråd med patient vars samtycke krävs

Boendeform och antalet läkemedel är inte avgörande

Öppenvårdsdos - information

Västra Götalandsregionen samlingsida – www.vgregion.se/dos

Innehåller:

- Aktuella nyheter
- Doshandbok – praktisk information kring dostjänsten
- Dossortiment
- Pascal
- RMR Öppenvårdsdos – styr hur tjänsten skall användas i VGR

REGIONAL MEDICINSK RIKTLINJE - LÄKEMEDEL

Öppenvårdsdos

Dosleverantörer - historik

Apoteket AB

Apotekstjänst AB

Apoteket AB

Apotekstjänst AB

2011

Avreglering av statliga
monopolet för
dostjänsten

2013 – 2016-01-15
Upphandling VGR
och Halland

2016-01-16- 2025-02-14

2025-02-15-2028-02-14

Landstingen åläggs
upphandla tjänsten

Förteckning recept/Receptlista Pascal

Förteckning recept

Förteckning över patientens samlade recept/läkemedelsordinationer. Medföljer läkemedlen som levereras till patienten

Receptlista Pascal

Förskrivare och sjuksköterskor kan skriva ut denna via Pascal och ger en tydligare bild av patientens förskrivningar.

Observera att listan inte är en fullständig förteckning över alla ordinationer då t.ex. rekvisitionsläkemedel eller recept som är slutexpedierade inte är med.

Frågor

- Vad är en bra läkemedelshantering för äldre?
- Vilka läkemedel är olämpliga?
- Ansvarsfördelning ?
- Används läkemedel på bästa sätt?

Vad är en bra läkemedelsanvändning för äldre?

- Att indikation finns för läkemedel som är ordinerade
- Att sjukdom/symtom påverkas på önskat sätt
- Behandlingen har få biverkningar, livskvalitet

- Att behandlingen utvärderas regelbundet för att kunna svara på ovanstående frågor

Vilka läkemedel tar patienten?

NLL – Nationella läkemedelslistan

Har ersatt receptregistret och läkemedelsförteckningen

Ger hälso- och sjukvården, apotek och patienten en gemensam och aktuell bild av patientens förskrivna och uthämtade läkemedel

Nås via

- Förskrivare: t.ex Förskrivarkollen, Pascal, NPÖ
- Patient: t.ex Läkemedelskollen, via apotek

Krävs samtycke att få tillgång och patient kan spärra åtkomst till hela eller delar av listan.

Vad är ett läkemedel?

Läkemedel

- bevisad effekt
- biverkningsbedömda
- kvalitetskrav
- alla sjukdomar

Växtbaserade läkemedel/ Naturläkemedel

- ofta effekt enligt tradition
- oskadlighetsbedömda
- kvalitetskrav
- vissa åkommor lämpliga för egenvård

Patientsäkerhet och läkemedel

De läkemedelsrelaterade skadorna utgör en stor del av vårdskador och orsakar ett stort lidande för den patient som drabbas.

Vad är en läkemedelsrelaterad skada?

En läkemedelsrelaterad skada uppstår i samband med hanteringen eller användningen av läkemedel. Orsaken kan vara:

- fel eller misstag i samband med hanteringen
- läkemedelsbiverkningar och interaktioner
- brister i följsamheten, det vill säga att patienten inte tar sina läkemedel på avsett sätt.

Ett kontinuerligt arbete med att förebygga detta.

- Följa upp hur det ser ut, t ex andel potentiellt olämpliga läkemedel
- Skapa bra arbetssätt , t ex Läkemedelsgenomgångar

Varför uppstår läkemedelsproblem hos äldre?

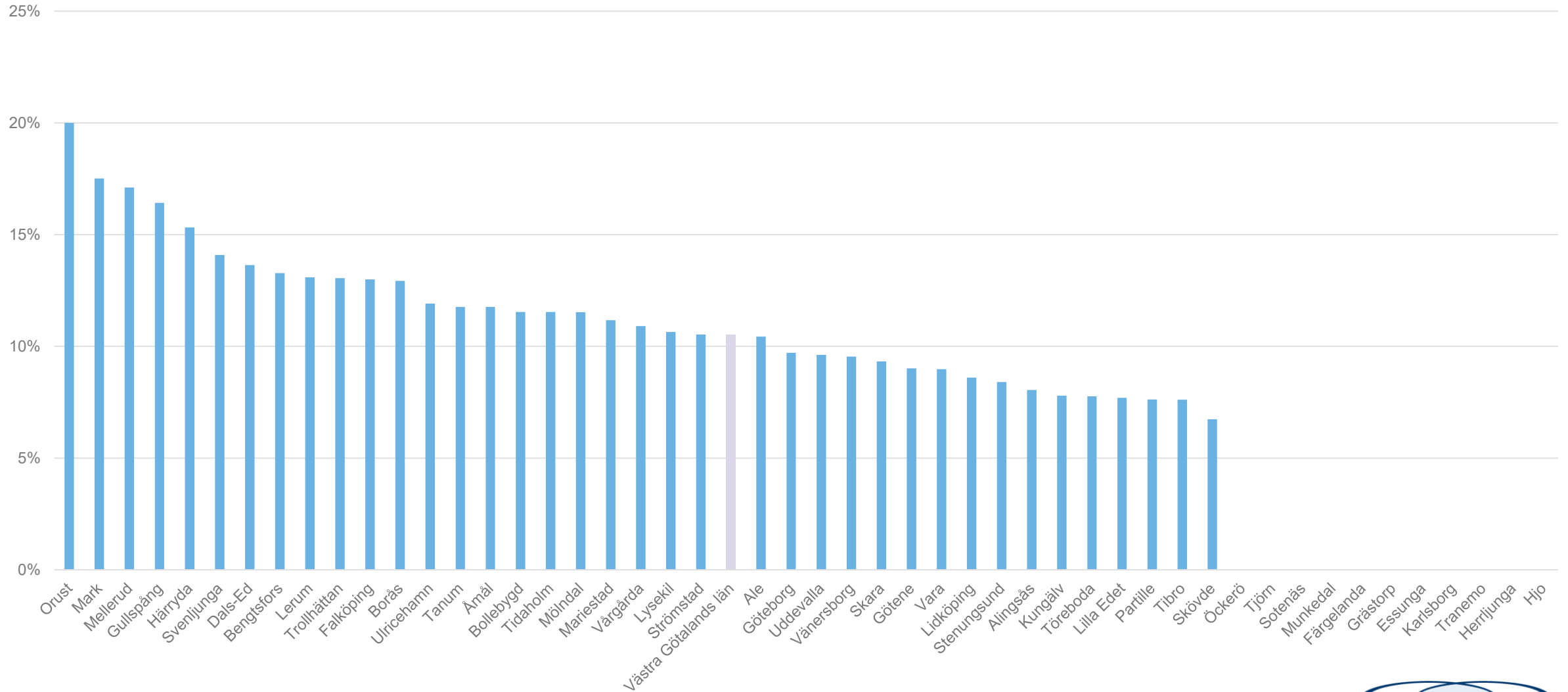
- Sköra små marginaler hos äldre som ändras när man åldras
- Behandlingskaskad – läkemedel kan sättas in för att behandla biverkningar som i sin tur ger biverkningar som kan ge upphov till nya läkemedel
- Hög läkemedelsanvändning – äldre har många sjukdomar som behöver läkemedel
- Behandling med olämpliga läkemedel/riskläkemedel
- Bristfälligt kunskapsunderlag för behandling av äldre – studier görs sällan på multisjuka äldre
- Flera förskrivare är inblandade i den äldres läkemedelsbehandling
- Läkemedel omprövas inte tillräckligt ofta

Olämpliga läkemedel för äldre

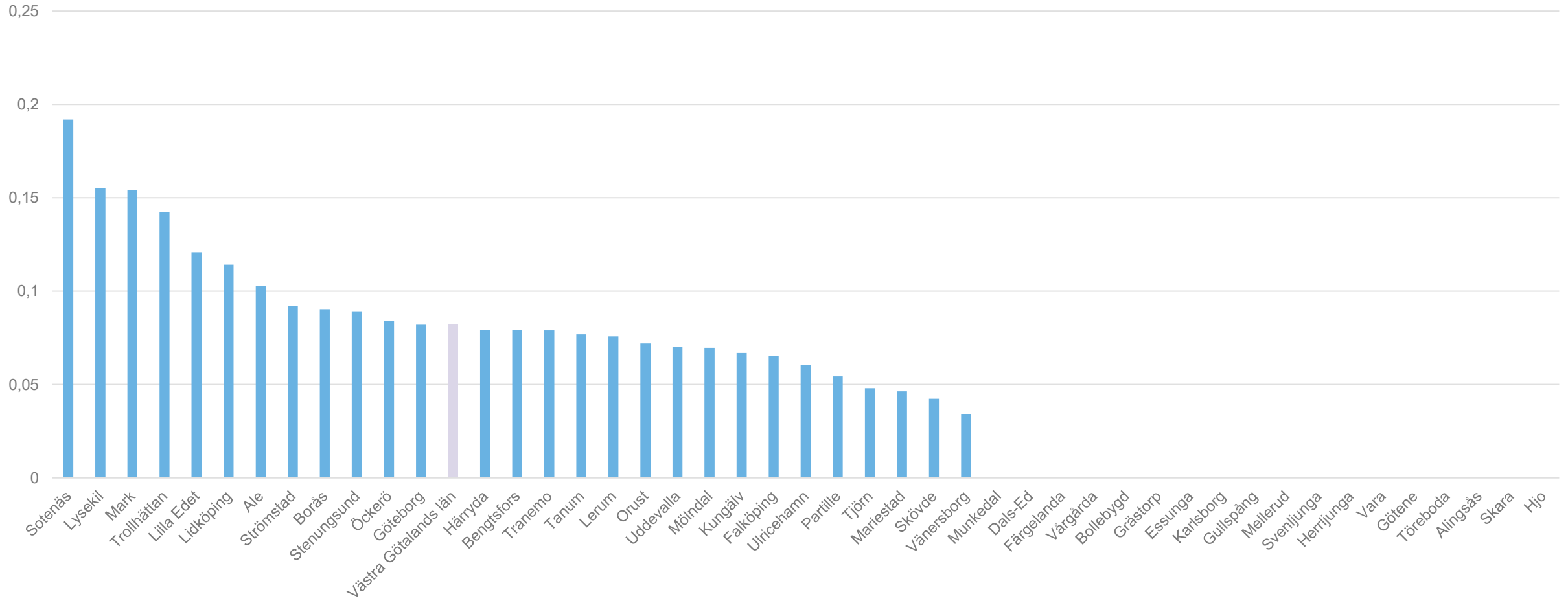
Läkemedel som bör undvikas till äldre

- Långverkande bensodiazepiner (diazepam)
- Tramadol
- Propiomazin (Propavan)
- Kodein
- Glibenklamid (avregistrerat)
- Läkemedel med antikolinerga läkemedel
 - Innehåller läkemedel såsom Atarax, Theralen, Amitryptilin och inkontinensläkemedel.

Läkemedel som som bör undvikas, 75 år och äldre, ordinärt boende.
Andel i procent som hämtat ut under 2023 - Källa Öppna jämförelser

Läkemedel som som bör undvikas, 75 år och äldre, Särskilt boende.
Andel i procent som hämtat ut under 2023 - Källa Öppna jämförelser

Läkemedelsgenomgång

- Läkemedelsgenomgångar är en metod för kartläggning av en patients samtliga ordinerade och använda läkemedel i syfte att säkerställa en korrekt och aktuell läkemedelslista.
- Metod för analys, omprövning och uppföljning av en patients hela läkemedelsanvändning i syfte att upptäcka, åtgärda och förebygga läkemedelsrelaterade problem.
- Det finns två olika läkemedelsgenomgångsmodeller, enkel läkemedelsgenomgång och fördjupad läkemedelsgenomgång.

Enkel läkemedelsgenomgång

En strukturerad kartläggning och säkerhetsvärdering av aktuell läkemedelsbehandling

Genomförs:

- Minst en gång årligen för alla patienter över 75 år i samband med en fördjupad läkemedelsgenomgång
- När patient flyttar in på SÄBO eller skrivs in i hemsjukvård
- Där läkemedelsrelaterade problem misstänks
- Vid inläggning på sjukhus

Fördjupad läkemedelsgenomgång

Systematisk granskning och utvärdering av läkemedelsbehandlingen.

Genomförs:

- Minst en gång årligen för alla patienter över 75 år
- När patient flyttar in på SÄBO eller skrivs in i hemsjukvård
- När läkemedelsrelaterade problem ej kunnat åtgärdas vid en enkel läkemedelsgenomgång

Fördjupad läkemedelsgenomgång

Arbetsgång:

1. Genomför enkel läkemedelsgenomgång
2. Provtagning och kontroller
3. Utvärdera och ompröva behandlingen utifrån patientens hälsotillstånd
4. Justera och planera fortsatt uppföljning
5. Informera patient om förändringar
6. Dokumentera i journal

Läkemedelsberättelse

Redogörelse för vilka förändringar som skett under ett vårdtillfälle

Genomförande:

- Vilka läkemedelsförändringar har genomförts
- När skall dessa följas upp
- Vilken vårdenhet ansvarar för uppföljningen
- Överlämnas till patient och skickas till nästa vårdgivare

Läkemedelsgenomgång enligt Lär UT

- Vilka läkemedel använder patienten? Finns det indikation?
- Har patienten några läkemedelsrelaterade problem?
- Utvärdera läkemedlens nytta och följ upp

Läkemedelsgenomgång i kommunal hälso- och sjukvård

Utvärdera patienten och dess läkemedelsbehandling i dialog med förskrivare

- Aktuell läkemedelslista, inkl vidbehovs läkemedel, naturläkemedel, receptfria läkemedel
- Provtagning enligt ordination
- Symtomskattning
- Riskbedömningar som t ex: nutritionsstatus, munhälsobedömning, fallriskbedömning, risk för trycksår, smärtskattning, beteendeschema
- Hur ser ansvarsfördelningen ut?
- Klarar patienten att ta sina läkemedel?

[Äldrekompassen](#) – se avsnitt ”Läkemedelsgenomgång i kommunal hälso- och sjukvård”

Symtomskattning

Ett strukturerat sätt att bedöma en patients symtom och dess påverkan på patienten

- Symtomskattning LÄR-UT
- PHASE-20 – finns flera olika versioner tillgängliga
 - [För särskilt boende och hemsjukvård](#)
 - [För öppenvård](#)
 - [För personer som inte kan medverka själva](#)
 - Finns även översatt till andra språk
 - [Läs mer](#)

SYM TOMSKATTNING
 vid ordinationsändring, läkemedelsomgång / läskontroll för att inventera symtom och problem som kan vara läkemedelsrelaterade.
 Skattningen utförd av: patient närstående omvårdnadspersonal sjuksköterska
 namn:

Upplever Du / patienten problem med:

Symtom	Nej	Ja	Nytt? Sedan när? Beskriv:	Skatta dina besvär med kryss på linjen
1. Aptit				Inga besvär _____ Mycket stora besvär
2. Diarré				Inga besvär _____ Mycket stora besvär
3. Förstoppning				Inga besvär _____ Mycket stora besvär
4. Hosta				Inga besvär _____ Mycket stora besvär
5. Illamående				Inga besvär _____ Mycket stora besvär
6. Muntorrhet				Inga besvär _____ Mycket stora besvär

Symtomskattningen gjord:
 DatumKlockslag.....

070823 LÄR - UT 2
 V.g. vänd!

Markera rutan vid det alternativ som bäst motsvarar besvärnivån under de senaste **två veckorna**.
 Lämna förtydligande kommentarer i marginalen vid behov.
 Ringa in de symtom som stämmer bäst och ~~stryk över~~ de symtom som inte stämmer

	Inga besvär	Små besvär	Måttliga besvär	Stora besvär	Kommentarer:
1. Yr/ostadig/faller lätt	☐	☐	☐	☐	
2. Trött/dåsig/orkeslös	☐	☐	☐	☐	
3. Sover dåligt/mardrömmar	☐	☐	☐	☐	

Munhälsa - Riskbedömning

ROAG - Riskbedömning av munhälsa

Metod: Använd tesked och belysning för inspektion av munhålan. Observera de områden som anges nedan. Skatta poäng för varje lokalisering och summera.

Röst	1. Normal röst	2. Torr, hes, smackande	3. Svårt att tala	☐
Läppar	1. Lena, ljusa, fuktiga	2. Torra, spruckna, sår i mungiporna	3. Såriga, blödande	☐
Munslemhinnor	1. Ljusröda, fuktiga	2. Röda, torra och områden med färgförändring eller beläggning	3. Sår, med el utan blödning, blåsor	☐
Tunga	1. Ljusröd, fuktig med papiller	2. Inga papiller, röd, torr beläggning	3. Sår med eller utan blödning, blåsor	☐
Tandkött	1. Ljusrött och fast	2. Svullet, rodnat	3. Spontan blödning	☐
Tänder	1. Rena, ingen synlig beläggning el matrester	2. Beläggning el matrester lokalt, trasiga tänder	3. Beläggning el matrester generellt, trasiga tänder	☐
Protes	1. Ren och fungerande	2. Beläggningar el matrester	3. Används ej/dåligt fungerande	☐
Saliv	1. Glider lätt	2. Glider trögt	3. Glider inte alls	☐
Sväljning	1. Obehindrad sväljning	2. Obetygliga sväljproblem	3. Uttalade sväljningsproblem	☐
10 poäng => Risk för ohälsa i munnen. Summa:				☐

Revised Oral Assessment Guide – Jönköping (ROAG-J)

Röst	Ej aktuellt att bedöma	0	Tänder	Har inga egna tänder	0
	Normal	1		Rena, ingen synlig beläggning eller matrester	1
	Torr, hes, smackande	2		Beläggning eller matrester lokalt	2
	Svårt att tala	3		Beläggning, matrester generellt eller trasiga tänder	3
Läppar	Lena, ljusröda, fuktiga	1	Protes	Har ingen protes	0
	Torra, spruckna, sår i mungiporna	2		Ren och fungerar	1
	Såriga, blödande	3		Beläggning eller matrester	2
Munslemhinnor (avlägsna ev. protes)	Ljusröda, fuktiga	1		Används ej eller dåligt fungerande	3
	Röda, torra eller området med färgförändring, beläggning	2	Saliv	Glider lätt	1
	Sår, med eller utan blödning, blåsor	3		Glider trögt	2
Tunga	Ljusröd, fuktig med papiller	1		Glider inte alls	3
	Inga papiller, röd torr, beläggning	2	Sväljning (relaterat till smärta och muntorrhet)	Ej aktuellt att bedöma	0
	Sår med eller utan blödning, blåsor	3		Obehindrad sväljning	1
Tandkött	Har inget tandkött, har endast munslemhinna	0		Obetydliga sväljproblem	2
	Ljusrött och fast	1		Uttalade sväljproblem	3
	Svullet, rodnat	2	Förklaring	1=frisk eller normalt tillstånd	
	Spontan blödning	3		2=måttliga förändringar/avvikelser	
				3=svårare förändringar/avvikelser	
Summa: Antal 2:or ____ En eller fler 2:or = åtgärdas av personal på enheten. (Åtgärder, se nästa sida)					

Fallriskbedömning

Läkemedel som kan bidra till fall

- Opioider
- Antipsykotiska läkemedel, utom litium
- Lugnande medel
- Sömnmedel
- Läkemedel som kan orsaka ortostatism/blodtrycksfall
- Läkemedel med antikolinerga effekter

Bedömningsinstrument såsom Downton Fall Risk Index

Tidigare kända fallolyckor

Ja	1
Nej	0

Medicinering

Ingen medicinering (även hälsoprodukter)	0
Lugnande/sömnmedel/neuroleptika	1
Diuretika	1
Antihypertensiva (<i>annat än diuretika</i>)	1
Antiparkinson läkemedel	1
Antidepressiva läkemedel	1
Andra läkemedel	0

Sensoriska funktionsnedsättningar

Ingen	0
Synnedsättning	1
Hörselnedsättning	1
Nedsatt motorik	1

Kognitiv funktionsnedsättning

Orienterad	0
Ej orienterad	1

Gångförmåga

Säker med eller utan hjälpmedel	0
Osäker gång	1
Ingen gångförmåga	0

Summa antal Ja:

3 poäng eller mer = risk för fall

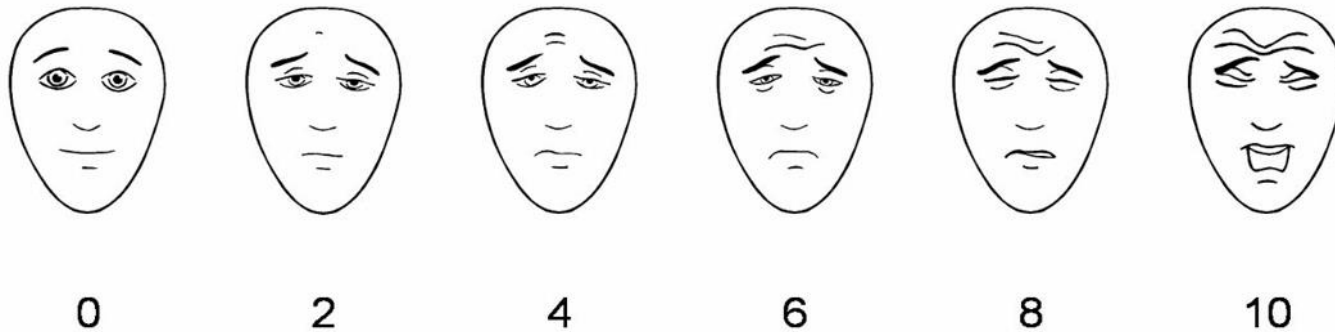
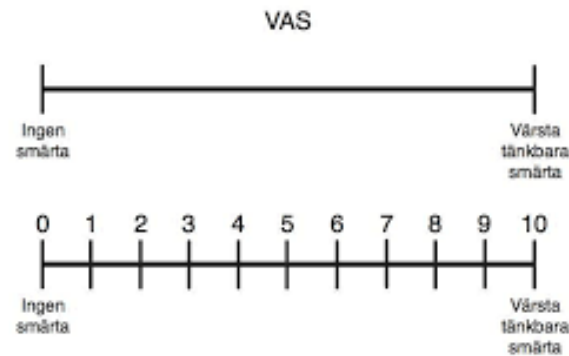

Närårdssamverkan
Södra Älvsborg

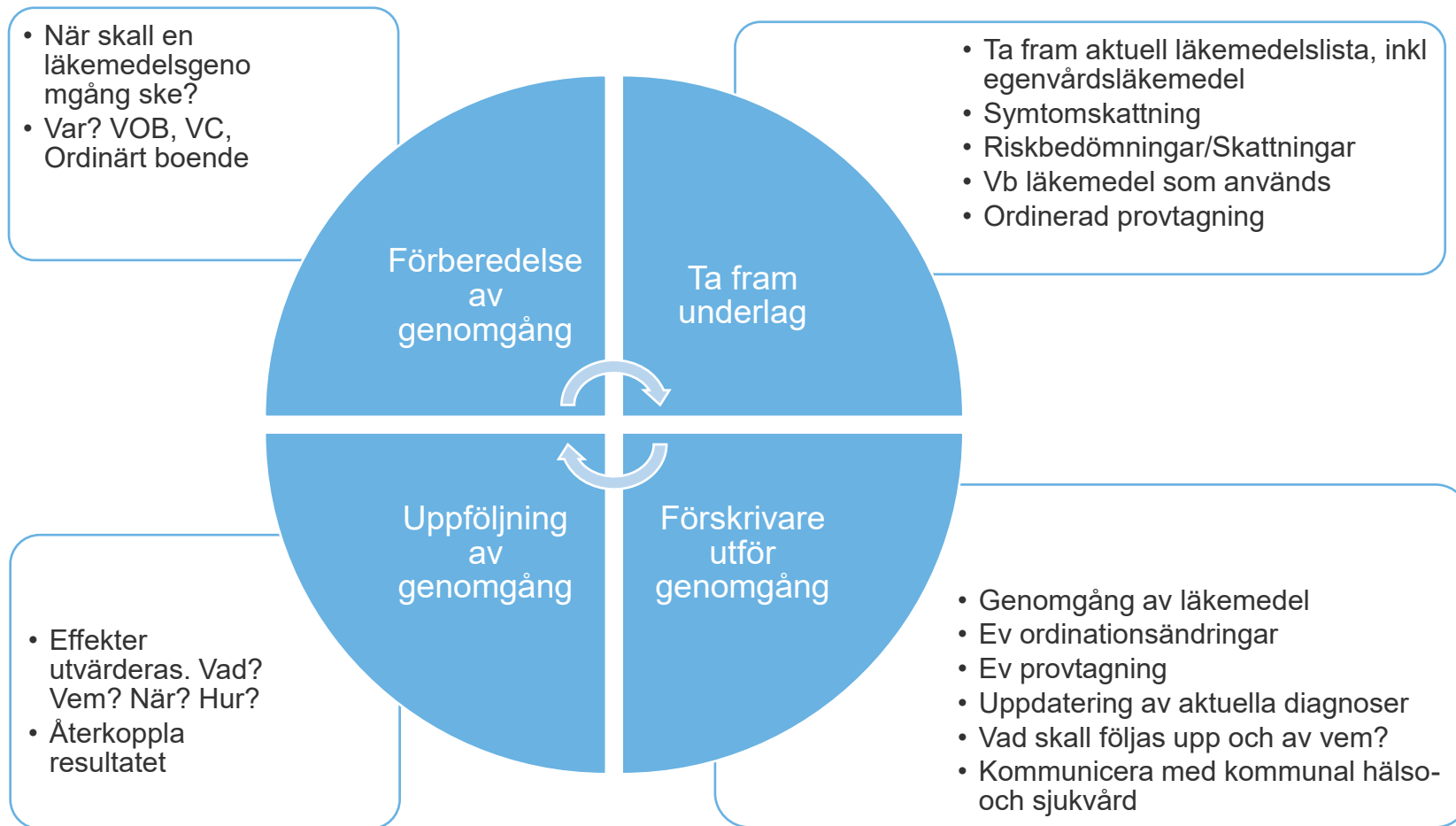
Smärtskattning

Valet av skala anpassas utifrån patientens specifika önskemål, situation, förmåga och behov.

- Numerisk skala
- Visuell analog skala

Läkemedelsgenomgång – Lär ut

Läkemedelsinteraktioner

När effekten av flera läkemedel givna samtidigt inte blir densamma som när läkemedlen givits var för sig, kallas detta en interaktion mellan läkemedlen

Information om interaktioner går att få på janusinfo.se

Det är förskrivarens ansvar att kontrollera att läkemedel fungerar tillsammans med andra.

Janusmed

[Driftstatus](#) [Nyheter i Janusmed](#)

[Så här söker du](#)

Sök på läkemedelsprodukt och/eller substans

Namn på produkter eller substanser

✘ Rensa sökning

Inkludera utgångna/ej tillgängliga läkemedelsprodukter

Interaktioner

Riskprofil

Njurfunktion

Fosterpåverkan

Amning

Kön och genus

Interaktioner

[Startsida interaktioner](#) [Aktuellt](#) [Användarhandledning](#) [E-utbildning](#) [CYP3A4-hämmare/inducerare](#) [FAQ](#) [Skriv ut](#)

Läkemedelshantering

Hur tar man reda på om ett läkemedel kan delas eller krossas?

Fass.se – Delbarhetsinformation

- Företaget ansvarar för informationen

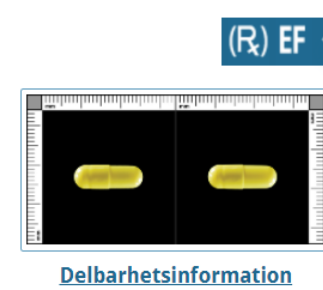
Omeprazol Actavis

Teva

Enterokapsel, hård 20 mg

(Opak gul kapsel. Innehåller benvita till kräm vita runda mikrogranulat.)

Medel vid syrelaterade symtom, protonpumpshämmare

Krossningdatabas

- Bedömd av farmaceuter
- www.lakemedelshantering.se

Fas-UT

Fas-Ut är en vägledning hur man kan avsluta läkemedelsterapier eller byta till en annan behandling.

- Ny uppdaterad och utökad version lanserad 2024
- Finns inte längre tillgängligt kostnadsfritt digitalt inom VGR

Jobba säkert med läkemedel

Jobba säkert med läkemedel är en webbutbildning som riktar sig till omvårdnadspersonal i särskilt boende och hemtjänst i kommunal vård och omsorg.

Webbutbildningen är en basutbildning inför delegering av läkemedelshanteringen.

Finns på Svenskt demenscentrums hemsida:

- www.demenscentrum.se/Utbildning/Webbutbildningar1/utb-lakemedel

Vad kan jag göra för att förbättra äldres läkemedelsanvändning på min enhet?

- Vad kan jag göra nu?
- Vad kan jag förändra på sikt?